

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران:

اصل 21 - حقوق زنان

«دولت موظف است حقوق زن را در تمام جهات با رعایت موازین اسلامی تضمین نماید و امور زیر را انجام دهد:

ایجاد زمینه‌های مساعد برای رشد شخصیت زن و احیای حقوق مادی و معنوی او.

حمایت مادران، بالخصوص در دوران بارداری و حضانت فرزند، و حمایت از کودکان بی سرپرست.

ایجاد دادگاه صالح برای حفظ کیان و بقای خانواده.

ایجاد بیمه خاص بیوگان و زنان سالخورده و بی سرپرست.

اعطای قیومت فرزندان به مادران شایسته در جهت غبطه آنها در صورت نبودن ولی شرعی».

تعهدات بین المللی دولت ها در صیانت از حقوق مادران

امور تحقیق و پژوهش کمیسیون حقوق بشر اسلامی ایران
تدوین: کارگروه حقوق انسانی برخی گروه های خاص
(زنان، کودکان و...)
خرداد ماه 1389

ایران-تهران (سید خندان- ابتدای سپهرودی شمالی- کوچه قرقاول- پلاک 2)
صندوق پستی: 137-13165 و 4698/19395
تلفن: 88529742-88529743-88529744 (021)
فاکس: 88768807 (021)

پست الکترونیکی: IHRC@IHRC.IR

سایت: WWW.IHRC.IR

در مجموع می توان گفت: برابر تفسیر کارشناسان بین المللی، استمرار قوانین، خط مشی ها، عرف ها و رویه های متضمن و یا واجد تبعات زیان بار بر بهزیستی مادران، بالاخص در شکل فقدان قدرت تصمیم گیری ایشان در تمشیت امور زناشویی، تحمل بار سنگین مسئولیت های منبعث از زندگی خانوادگی، فقدان نقش مؤثر در تعیین فواصل بارداری، تعداد فرزندان، عدم دریافت مراقبت های بهداشتی خاص دوران بارداری، بارداری زود هنگام، تغذیه نامناسب، خصوصاً در مناطق روستایی، محرومیت از مزایای اجتماعی چون بیمه ی یوگی و سرپرستی خانوار، فقدان امنیت شغلی در حین بارداری، مشکلات فراوی مادران شاغل دارای فرزند شیرخوار، نیز در معرض خشونت خانگی قرار داشتن و... نظام ملل متحد را بر آن داشت حقوق مادران را در رویه ی هنجاری و عملی خود مورد توجه قرار دهد. تعمق در محتوای هنجارهای بین المللی فوق که در کسوت قواعد لازم الاجرا و یا موازین راهنما عرض اندام یافته اند، ما را رهنمون به این واقعیت می سازد که نظام موصوف، در کنار توجه به حقوق زن به طور اعم، حقوق مادر به طور اخص را از نظر دور نداشته است و بالاخص صیانت از مادران در دوران قبل و بعد از بارداری و نیز وضع حمل، حمایت از ایشان در برابر خشونت خانگی، نگهداری از فرزند، رتق و فتق زندگی مشترک در مشارکت برابر با شوهر، رعایت ارتباط منظم وی با فرزند در بعد از انحلال نکاح، بهره مندسازی ایشان از مزایای اجتماعی چون بیمه ی بیوگی و حسب ضرورت سرپرستی خانوار، نیز حمایت از مادران در حیات شغلی، توجه فرآیند هنجارسازی این نظام را به خود اختصاص داده است.¹

1- با عنایت به این مهم که هنجارهای مندرج در بروشور حاضر از اسنادی متعدد نظیر میثاقین بین المللی حقوق مدنی، سیاسی و حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (مصوب 1966) استخراج شده و بالمال امکان اندراج ارجاعات و رفرنس های مربوطه در حجم محدود این بروشور میسر نگردید، رعایت امانت در نگارش ایجاب نمود مآخذ مورد استفاده در کارگروه حقوق انسانی برخی گروه های خاص جامعه در واحد تحقیق و پژوهش کمیسیون حقوق بشر اسلامی ایران محفوظ و حسب تقاضا، در اختیار علاقمندان قرار گیرد.

باسمه تعالی

زنان به لحاظ بی عدالتی های تاریخی و نهادینه شده در اکثر جوامع و به جهت موقعیت آسیب پذیر خود، می بایست مورد حمایت ویژه ی دولت و جامعه قرار گیرند. نظام حقوق بین الملل بشر، با عنایت به این مهم و خصوصاً مفاد مقرر در بند (3) ماده (1) منشور ملل متحد که از جمله اهداف سازمان ملل را «پیشبرد و تشویق احترام به حقوق بشر و آزادی های اساسی برای همگان» عنوان می دارد، از بدو فعالیت خود، یعنی از نیمه ی دوم قرن بیستم، توجه ویژه ای را معطوف به موارد ذیل نمود:

- لزوم رعایت برابری زنان و مردان در بهره مندی کامل از حقوق مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی؛
- لزوم اتخاذ تدابیر خاص با هدف توانمندسازی زنان و مشارکت فعال، برابر و آزاد ایشان در کلیه ی امور مرتبط به حوزه ی عمومی و خصوصی.

در این فرآیند حمایتی خاص، مقوله ی حمایت ویژه از **مادران** در زندگی خانوادگی و در حیات اجتماعی، خصوصاً حیات شغلی، توجه این نظام را به شکلی نهادین به خود اختصاص داد. فی الواقع تمشیت بستر مناسب حقوقی - حمایتی از مادران، ضمن فراهم آوردن امکان صیانت از استعدادهای ذاتی ایشان و تحقق حقوق و مشارکت این گروه از زنان در کلیه ی امور زندگی، واجد ثمرات عملی مطلوب در تحکیم عنصر اصلی و اولیه ی اجتماع یعنی واحد خانواده می باشد.

در این مجال و با عنایت به روز ولادت حضرت فاطمه زهرا (س) مقارن با روز زن، بروشور حاضر در پی آن است که صیانت از حقوق مادران را در رویه هنجارسازی ملل متحد مورد تأمل قرار دهد. تحقق در اسناد بین المللی اعم از پیمان نامه ها، قطعنامه ها، برنامه های عمل، دفترچه های راهنما، مقاله نامه ها و... مبین هنجارهایی است که از دولت ها انتظار می رود آنها را در اتخاذ تدابیر حمایتی قانونی، قضائی، اجرایی و... از مادران، سر لوجه ی اقدام و عمل خود قرار دهند.

موازین موصوف، به شرح زیر، عبارت هستند از:

1- تعهدات مرتبط به دوران زوجیت

این تعهدات که مشتمل بر حمایت از مادران در مرحله ی بارداری، امور مشترک زناشویی و نگهداری از فرزند و نیز بهره مندسازی ایشان از مزایای اجتماعی می باشند، به اجمال عبارت هستند از:

- تحقق حقوق یکسان زن و مرد در تصمیم گیری آزادانه و مسئولانه نسبت به تعداد فرزندان، فواصل زمانی بین بارداری؛
- دسترسی برابر زن و مرد به خدمات تنظیم خانواده با ویژگی اختیاری، مؤثر، مطمئن و قابل حصول؛
- تحقق حق مادر به دریافت تدابیر حمایتی قبل، حین و پس از زایمان و حسب ضرورت، ارائه ی خدمات رایگان و نیز تأمین تغذیه ی کافی ایشان در دوران بارداری و شیردهی؛

• پیشگیری از بارداری ناخواسته و یا زود هنگام؛

• تأسیس مراکز ارائه ی مشاوره ی قبل، حین و پس از زایمان؛

• ارائه ی خدمات بهداشت باروری و رهایی از مقاربت جنسی اجباری؛

• کاهش مرگ و میر مادران؛

• تساوی پدر و مادر در اعطای تابعیت به فرزند؛ در حقوق و تکالیف

منبعث از زندگی مشترک؛ در قیمومیت، حضانت، سرپرستی،

فرزندخواندگی (با لحاظ منافع عالیه ی طفل) و پرورش کودک؛ نیز

تقسیم برابر مسئولیت نگهداری از کودک و افراد مسن خانواده بین زن

و مرد؛

• بازنگری و حسب ضرورت، اصلاح یا لغو کلیه ی قوانین، مقررات،

خط مشی ها، رویه ها و عرف های متضمن تبعیض علیه زنان یا واجد

تبعات تبعیض آمیز علیه ایشان.

2- تعهدات مرتبط به بهره مندسازی مادران از مزایای اجتماعی و

حمایت از ایشان در برابر خشونت خانگی

تعهدات موصوف، به اجمال عبارت هستند از:

• تأمین حقوق یکسان زن و مرد در استفاده از مزایای اجتماعی؛

• ایجاد مراکز ارائه ی خدمات اولیه ی قابل دسترس برای مادران و

نوزادان و نیز ارائه ی خدمات بهداشتی به نوزادان؛

• حق بهره مندی از بیمه ی بیوگی، سالخوردگی و سرپرستی خانوار؛

• ارائه مساعدت لازم به والدین و حسب مورد، سرپرستان قانونی، در تربیت کودک و ایجاد مؤسسات و تسهیلات نگهداری از ایشان؛

• ریشه کنی خشونت خانگی من جمله از طریق جرم انگاری این قسم از خشونت، تعقیب و سزادهی مرتکبان و جبران خسارات جسمی، روحی، مالی و معنوی وارد بر مادران قربانی؛

• امحاء قوانین، مقررات، عرف ها و رویه های متضمن تبعیض علیه زنان و نیز عنایت به ابداعات سازمان های جامعه مدنی و مشارکت با ایشان در این حوزه.

3- تعهدات مرتبط به دوران انحلال نکاح

این تعهدات خصوصاً مشتمل هستند بر:

• رعایت برابری زوجین در انحلال نکاح؛

• حق تماس منظم و مستقیم کودک جدا از والدین با ایشان، مگر منافع عالی طفل خلاف این را ایجاب کند؛

• بهره مند سازی مادران از بیمه سرپرستی خانوار و دیگر مزایای اجتماعی مورد نیاز.

4- تعهدات مرتبط به حمایت از مادران در حیات شغلی

هنجارهای موصوف به شرح زیر، عبارت هستند از:

• حق مادران کارگر به استفاده از مرخصی توأم با حقوق و یا مرخصی همراه با مزایای اجتماعی لازم؛

• منع اخراج زنان شاغل به علت وضعیت بارداری یا زایمان؛

• اجازه ی مرخصی زایمان همراه با حقوق یا مزایای اجتماعی بدون از دست دادن شغل؛

• عنایت ویژه به نیازهای فراروی کارگران باردار؛

• لزوم اتخاذ تدابیر لازم جهت حمایت از کودک دارای والدین شاغل.